

Aleg. 160.

Sprawozdanie

komisji gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego
o popieraniu kultury na polu budowli wodnych.

Wysoki Sejmie!

Sprawozdaniem tem, jak corocznie, przedstawia Wydział krajowy wys. Sejmowi obszerny obraz działalności na polu budowli wodnych, obejmujący spełnienie uchwał wys. Sejmu, dotyczących tego przedmiotu; dalej obraz działalności w przedsiębiorstwach tak krajowych jako też i subwencyonowanych przez kraj, potem sprawozdanie z dokonanych studyów do nowych projektów melioracyjnych, wreszcie usprawiedliwienie pozycji budżetowych na regulację rzek tak zwanych drugorzędnych, niekiedy przez Wydział krajowy funduszowemi zwanych, do których w pewnej części kraj się uchwałą z 6. października 1882 zobowiązał.

Komisya gospodarstwa krajowego mając sobie poleczone badanie działalności Wydziału krajowego na tem polu, widzi się zpowodowaną do następujących uwag.

W wykonaniu uchwał wys. Sejmu, na wniosek posła Stadnickiego, by Wydział krajowy przedłożył wys. Sejmowi wynik badań stacyj ombrometrycznych i wodoskazowych w kraju, kazał Wydział krajowy wydrukować w 300 egzemplarzach te wyniki za lata 1887 i 1888; do nich dołączona jest mapa izohystyczna Galicyi; koszt tego wydawnictwa wyniósł 1164 zł. a na rok bieżący wstawił Wydział krajowy na ten cel sumę 750 zł. Komisya mniema, że celem uchwały sejmowej było, aby zebrane dotychczas daty były dostępne każdemu, kto się fachowo sprawą zajmuje, nie jest jednak zdania, aby te badania miały być przedmiotem prawie wykwiintnej, a zatem kosztownej publikacyi. Badania te mają wielką wartość jako część całości; przeprowadzone przez szereg lat i uzupełnione pomiarami chyżości wód na różnych punktach, mogą służyć za podstawę do obrachowania mas wód koncentrujących się w danej chwili w pewnych punktach, co jest niezbędnem dla dzieła regulacyi wód. Jest to materyał użyteczny tylko dla tych, co pracują na polu meteorologii i hydrografii teoretycznej w naszym kraju;

szerszą publiczność, nawet fachową, mogą dopiero na tych badaniach oparte dedukcyje interesować, materiał więc, który Sejm ma przed sobą nie kwalifikuje się do publikacyi tak kosztownej. Uznaje zatem komisya konieczność, by rezultaty badań były dostępne, jest jednak zdania, że kwota 250 zł. rocznie byłaby do osiągnięcia tego celu wystarczającą.

W skutek uchwały przeszłorocznej, odraczającej regulację dolnej części Gniłej Lipy, odmówiło c. k. ministryum rolnictwa sankcyi projektowi już uchwalonemu do ustawy regulacyi średniej części tejże rzeki, jak to zresztą Wydział krajowy a za nim komisya gospodarstwa krajowego wys. Sejmowi sprawozdaniem swem przeszłorocznem zapowiadała. Polecone uchwałą odraczającą rokowania z c. k. rządem o zatwierdzenie tej części regulacyi nie doprowadziły do rezultatu.

Powody odmowy sankcyi wyluszczone są w odezwie c. k. Namiestnictwa z dnia 5. września 1889 roku.

Sprawa organizacyi spółek wodnych postąpiła w tym roku znacznie. Zawiazaną została ostatecznie spółka wodna, jedna z największych przy przedsiębiorstwie krajowem regulacyi Kisieliny.

Wysoki rząd przeprowadza po raz pierwszy swoimi organami oznaczenie okręgów konkurencyjnych dla krajowego przedsiębiorstwa regulacyi Krzemienicy i Babulówki, również dla przedsiębiorstwa spółkowego subwencyonowanego osuszenia bagien Oleskich. Komisya gospodarstwa krajowego podnosi tę okoliczność z zadowoleniem i z uznaniem; w zeszłorocznem swem sprawozdaniu zajęła ona stanowisko wyczekujące w akademickim sporze, który się toczył od lat między Wydziałem krajowym a c. k. Namiestnictwem o to, kto właściwie jest obowiązany te okręgi oznaczać, czy rząd czy kraj. Ograniczyła się do wyrażenia zdania, że jakkolwiek kto się na kwestyę prawną zapatruje, przyznać musi, że zapatrywanie c. k. rządu prowadzi do następującego praktycznego rezultatu: albo przy oznaczeniu okręgów reklamacyj nie ma, a wtedy rola władzy politycznej redukuje się do prostej formalności, albo jeżeliby powstały liczne reklamacye, to znowu większa część roboty organów krajowych jest do niczego, a organa rządowe drugi raz tę robotę podjąć muszą. Wyraziła przy tem komisya przekonanie, że bez dzielnego współdziałania i poparcia ze strony czynnika tak ważnego, jakim jest rząd, spawa melioracyj naprzód kroczyć nie może, i że ten rząd, który się tylekrotnie życzliwie wyrażał o tej sprawie i jej ważności dla kraju nie zapoznaje, udzieli poparcia, o ile będzie mógł. Otóż czy to wskutek wzmocnienia pewnego sił technicznych rządowych w kraju, które nastąpiło wskutek rezolucyi uchwalonej przez wys. Sejm, czy może wskutek tego, że organa techniczne państwowe nie są już tak przeciążone robotą nadzorowania licznych i z pośpiechem prowadzonych budów dróg mających strategiczne znaczenie, jak to w latach poprzednich miało miejsce, dość, że zastrzegając zasadnicze prawne stanowisko rządu, c. k. Namiestnictwo organom swoim nakazało przystąpić do oznaczenia okręgów konkurencyjnych przy dwóch wyżej wymienionych przedsiębiorstwach.

W dalszym ciągu sprawozdania swego przedstawia Wydział krajowy postęp robót w przedsiębiorstwach tak krajowych jak spółkowych. W pierwszych robota postępuje normalnie, finansowanie odbywa się także porządnie, albowiem c. k. rząd płaci regularnie raty na niego przypadające. Zwykle okazują się zaoszczędzenia dość znaczne, jako to przy regulacyi Gniłej Lipy 13.000 zł., przy regulacyi Łęgu 43.972 zł., przy regulacyi Trześniówki zaoszczędzenie w kwocie

14.520 zł., przy regulacji Kisieliny jednak okazuje się przekroczenie 20.000 zł.; komisya, która kolaudowała roboty przy tem przedsiębiorstwie usprawiedliwia te przekroczenia okolicznością, że projekt, który służył za podstawę, był przestarzały.

Zaoszczędzenia używa Wydział krajowy wszędzie na roboty dodatkowe, które okazują się niezbędne mianowicie na uregulowanie dopływów, które się okażą konieczne.

Przedsiębiorstwa spółkowe przedstawiają za to bardzo różny postęp w swych robotach. Nie mówi w tem sprawozdaniu komisya o stanie nieodpowiednim, w którym się znajduje przedsiębiorstwo spółkowe regulacji Nowego Brnia, albowiem Wydział kraj. co do tego przedsiębiorstwa przedstawił osobne sprawozdanie wraz z wnioskami stanowczego uregulowania stosunków w tem przedsiębiorstwie. W innych przedsiębiorstwach, jako to w spółce dla regulacji Wisłoka i Pielnicy panuje także zastój pożałowania godny, spowodowany brakiem odpowiedniej siły technicznej, który to zastój kształtuje się w sposób finansowo dotkliwy dla spółki, skoro znajdujemy w rachunkach teje za rok przeszły, że wydano ogółem 4.181 zł. Z tego zaś poszło na roboty 713 zł., reszta zaś na plany, kosztorysy i inne wydatki. Wprawdzie jest to szkoda nie kraju, względnie funduszu krajowego, lecz spółki, ale i nad tą czuwać trzeba, aby pieniądz interesowanych marnowany nie był. Nie może jednak komisya zrobić Wydziałowi krajowemu zarzutu, aby w roku przeszłym nie był wszelkich sił wyteżył, by stosunki te, o ile możliwości uregulować; widać w tym kierunku bezsprzecznie działalność, która się objawia tem, że w przeważnej części przedsiębiorstw, tak krajowych jak spółkowych, odbyły się kolaudacje robót dokonanych, które uporządkowały rachunki; technicznie cenne bardzo rady i wskazówki zostały dane, które przysły skutek przedsiębiorstw prawdopodobnie zapewnią. I tak technicy, którzy byli przez spółki używani, a okazali się nieodpowiednimi, zostali pousuwani. Zarządzone jednak zostały te kroki, które, zdaniem komisyi, doprowadzą do należytego postępu przedsiębiorstw, cokolwiek późno a przez to szkoda dla interesowanych tak przez stratę czasu, jakoteż przez wydanie bezproduktywne dość znacznych sum, jest niepowetowaną. Uwaga ta odnosi się głównie do dwóch nieco wyżej wzmiankowanych przedsiębiorstw melioracyjnych, mianowicie Nowego Brnia i regulacji Wisłoka.

Co do bagien rudnickich, Wydział krajowy projektuje podnieść subwencję krajową, do której się Sejm zobowiązał ustawą krajową z roku 1886 i przedkłada w tym kierunku idącą ustawę uzupełniającą Wysokiemu Sejmowi do uchwały. Stan sprawy jest następujący:

W roku 1885 uchwalił Wysoki Sejm ustawę, która została sankcyonowaną, o osuszeniu bagien rudnickich. Na podstawie operatu technika rządowego, koszt ogólny został na 105.200 zł. obrachowany, do czego tak kraj, jak państwo, względnie fundusz melioracyjny, przyczynia się z 20%.

Gdy jednak komisya kolaudacyjna w roku zeszłym stwierdziła, że operat techniczny, który służył za podstawę do ustawy, jest niedokładny, gdy wykazała, że przekroczenia będą a wysokość ich dosięgnie bezsprzecznie sumy 24.024 zł. 27 ct., postanowił Wydział krajowy przedłożyć Wysokiemu Sejmowi ustawę o podniesieniu datków ze strony kraju, żądając zarazem podobnego podniesienia ze strony funduszu melioracyjnego i przeprowadził w tym względzie rokowania z c. k. ministerstwem rolnictwa, które osiągnęły zamierzony cel.

Powody, które Wydział krajowy zdecydowały do przedstawienia Wysokiemu Sejmowi ustawy, są następujące:

W pierwszym rzędzie okazało się, że melioracya ma za cel nietylko osuszenie gruntów, lecz także, i to w szerokiej mierze, ochronę od zalewów, co w operacie technicznym pierwotnym nie było uwzględnione i wykazane, paragraf zaś IV. ustęp drugi ustawy melioracyjnej z 30. czerwieca 1884 mówi wyraźnie, że jeżeli zachodzi wypadek ochrony od wylewów, to mi-

nimalny datek funduszu melioracyjnego 30% kosztów ogólnych być ma, lecz zarazem ogólna zasada wypowiedziana w ustawie jest, że kraj co najmniej z równym datkiem przyczynić się ma.

Drugim powodem jest wielkie ubóstwo stron konkurujących czyli przeważnej części uczestników spółki, którzy mają dziś grunta zabagnione i z natury liche. Korzyść tej melioracji jest w każdym razie znaczna, jednak będzie ona dopiero wtedy możliwie najwyższą, jeżeli odbagnione łąki torfiaste odpowiednio nawodnione będą. Te koszty tych właścicieli i tak biednych, wraz z ratami amortyzacyjnymi pożyczki melioracyjnej, którą spółka zaciągnąć będzie musiała, są już tak wielkim ciężarem, że większego znieśćby nie potrafili.

Projekt do ustawy jest bez terminu. Pan minister rolnictwa reskryptem z 21. czerwca bież. r. oświadczył, że dopiero w roku 1891 pierwszy zasiłek z funduszu melioracyjnego daćby mógł. Dlatego §. 2. pozostawia sprawę w zawieszeniu. Ustawa tak co do treści jak co do stylizacji ułożoną została w porozumieniu z c. k. rządem, nie zachodzi zatem żadna obawa, aby sankcyja jej była odmówiona.

Komisya zgadza się najzupełniej z powodów przez Wydział przytoczonych na proponowaną ustawę. Ze swej strony dodaje, że okolica, w której melioracya jest przeprowadzana, należy rzeczywiście do najuboższych w kraju, a w roku bieżącym do najdotkliwiej klęską nieurodzaju i grozą głodu dotkniętych.

Jeżeli W. Sejm ustawę tę uchwali, będzie mogła ta melioracya być przeprowadzona rażno i wykończoną w jednym roku z funduszu zapomogowego, któremu znowu, fundusze melioracyjne państwowy i krajowy ratami zaliczoną sumę zwracać będą, a robota sama będzie miała tę zaletę, że przez korzyść z melioracyi można ją uważać jako jedną z tych robót, które dla dania zarobku nieurodzajem dotkniętej ludności wskazaneby były.

Budżetowo nie obciąża ta melioracya kraju w tym roku, gdyż płatność i rozkład rat pozostawione są porozumieniu między Wydziałem krajowym a c. k. rządem; a w każdym razie dopiero od r. 1891 o nich mowa będzie — lecz i w przyszłości nie wpłyną one na podniesienie sumy przez kraj w budżet na melioracye utawowe wstawianej, gdyż między temi przedsiębiorstwami, do których kraj ustawowo konkuruje, są takie, których raty w r. 1891 przedstawiają budżet krajowy obciążać. Suma zresztą 10.520 zł., którą kraj siebie w przyszłości obciąża, sprowadza — o tem zapominać nie należy — takąż samą sumę z funduszu melioracyjnego państwowego, na który kraj płaci, a z którego w odpowiedniej mierze nie korzysta, albowiem na 3,889.000 zł. wydanych lub rozdysponowanych z tego funduszu przypada na Galicyę zaledwie 762.000 zł. t. j. 19.6 %

Komisya gospodarstwa krajowego uprasza więc Wysoki Sejm o uchwalenie ustawy pod A. załączzonej.

W roku zeszłym przyjmując z zadowoleniem do wiadomości ustanowienie sekcji dla zabudowań potoków górskich w Galicyi, którego się Sejm na wniosek komisji rezolucjami w latach poprzednich domagał, zajęła komisya gosp. kraj. stanowisko wyczekujące co do skutku tego ustanowienia, wyraziła jednak pewne wątpliwości pod tym względem, a to z tego powodu, że został zamianowany tylko kierownik tej sekcji, któremu do tego pozostawiono inspekcję lasową, nie dodając mu żadnej pomocy technicznej. W ciągu roku bieżącego zgon tego kierownika dotychczas nie zastąpionego, pociąga oraz okoliczność, iż c. k. Ministerjum żadnego z projektów przez niego wypracowanych nie zatwierdziło, spowodował zupełny zastój w tej sak ważnej dla regulacyi naszych wód sprawie. Komisya wyraża nadzieję że Wysoki Rząd zastąpi zmarłego

kierownika osobistością odpowiednią i postawi go w takich warunkach pod względem zakresu działania, oraz pomocy technicznej, żeby potrzebie gwałtownej kraju choćby w skromnej na początek mierze, zadosyć uczynione zostało.

Wskutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 6. października 1882 r. o przyczynianiu się funduszu krajowego do regulacyj rzek niespławnych, wstawia Wydział krajowy w budżet szereg pozycyj na regulacje w różnych miejscach rzek tej kategorii. Komisya zbadawszy poszczególne pozycje i ich usprawiedliwienie, uznała je jako odpowiadające treści wzmiankowanej uchwały sejmowej.

Co do usprawiedliwienia pojedynczych pozycyj odwołuje się komisya do sprawozdania Wydziału krajowego. Co do pozycyi pod z) do dyspozycji Wydziału krajowego zł 15 000 komisya przedstawia Wysokiemu Sejmowi do uchwały zredukowaną sumę w kwocie 10.000 zł. — Wprawdzie Wydział krajowy wykazuje się już dziś potrzebą użycia sumy zł. w. a. 10.508. — a mianowicie :

Na regulację Białego Dunajca	4.500 zł.
celem zabezpieczenia drogi krajowej pod Nowym Targiem.	
Na regulację Dunajca od Gołkowic do Starego Sącza	2.845 "
Na regulację Sanu pod Bachorcem	1.299 "
Na regulację Czeremosza pod Załuczem IIga rata	1.808 "
Uzupełnienie subwencji krajowej na regulację Sanu pod Iskaniem	56 "
Razem	10.508 zł.

Prócz tego przewiduje Wydział krajowy, iż wpłyną liczne żądania regulacyj, osobliwie ze wschodniej części kraju, gdyż rzeki Świca, Łomnica, obie Bystrzyce i inne w sierpniu b. r. znaczne wyrządziły szkody; to z uwagi, że Wydział krajowy w tym roku będzie miał w rękę fundusze tak zwane głodowe, za które będzie w możności wykonać roboty z celem dania zarobku ludności, które zarazem regulacyjnymi być mogą;

Komisya gospodarstwa krajowego na to skreślenie się godzi.

Komisya zatem wnosi.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 4. października 1889 L. 42.970 o popieraniu kultury krajowej na polu budowli wodnych.

II. Sejm przyznaje na regulację rzek niespławnych w myśl uchwały swej z dnia 6. października 1882 w rubryce XIII. poz. 154 na rok 1890 następujące zasiłki:

a) Na regulację Raby pod Dobczycami i Winiarami, I. rata	3.000 zł.
b) " " Raby pod Stanisławicami	2.000 "
c) " " Dunajca między Gołkowicami a Nowym Sączem III. rata	2.000 "
d) " " Dunajca między Nowym Sączem a Marcinkowicami, I. rata	2.000 "
e) " " Dunajca pod Wielogłowami i Kurowem, II. rata (ostatnia)	2.250 "
f) " " Dunajca pod Gródkiem, I. rata	900 "
g) " " Dunajca między Czechowem a Biskupicami, I. rata	2.500 "
h) " " Dunajca od mostu pod Melsztynem do Wróblowic, II. rata	2.933 "
i) " " Dunajca pod Wróblowicami (uzupełnienie 33 $\frac{1}{2}$ % zasiłku krajowego)	301 "
k) Na regulację Dunajca pod Błoniem i Łukanowicami, II. rata (ostatnia)	3.211 "
l) " " Popradu pod Cyganowicami i Biegonicami, I. rata	1.500 "
m) " " Wiskoki pod Mokrzcem i Parkoszem	2.800 "

n)	Na regulację Wisłoki między Przeclawiem a Wolą Mielecką I. rata	2.000 zł.
o)	" " Sanu pod Krzemienną i Jabłonicą ruską, II. rata (ostatnia)	1.861 "
p)	" " " " Siedliskami i Warą	700 "
r)	" " " " Dynowem i Bachorzem, I. rata	1.665 "
s)	" " " " Bartkówką	800 "
t)	" " " " Bachorzem, II. rata (ostatnia)	1.031 "
u)	" " " " Chorodówką	1.000 "
v)	" " " " Bachorzem i Pawłokomą	2.850 "
w)	" " " " Sistnicą	2.000 "
x)	" " " " Chyrzyną	700 "
y)	" " Wisłoka pod Wulką pod lasem	800 "
z)	Do dyspozycji Wydziału krajowego	10.000 "

III. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wydatkowania kwot preliminowanych w rubryce XIII. na rok 1890 aż do końca marca 1892 r., a to według zasad przyjętych przy podobnych rubrykach budżetu państwowego.

IV. Sejm przyjmuje dołączony % projekt ustawy o podwyższeniu zasiłków z funduszu krajowego i państwowego melioracyjnego na osuszenie bagien Rudnickich.

L. Wodzicki, w. r.
Przewodniczący.

Sanguszko, w. r.
Sprawozdawca.

Ustawa

z dnia . . . . . o udzieleniu dalszych zasiłków z funduszu krajowego i państwowego funduszu melioracyjnego na osuszenie bagien rudnickich.

Za zgodą Sejmu krajowego Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, rozporządzam co następuje.

§. 1.

Zawiązanej na podstawie ustawy z dnia 1. lipca 1886 Dz. u. kr. Nr. 64. spółce wodnej dla osuszenia bagien rudnickich przyznane zostają oprócz zasiłków, oznaczonych w §. 3. pod lit. *a* i *b* przytoczonej ustawy, na wykonanie tego przedsięwzięcia melioracyjnego tak z funduszu kraj. jak i w myśl §. 6. ustępu 3. i §. 4. ustępu 2. *b* ustawy z dnia 30. czerwca 1884 Dz. u. p. Nr. 116, z funduszu państwowego melioracyjnego, dalsze zasiłki bezzwrotne w wysokości po dziesięć procent kosztów budowy preliminowanych na 105.200 zł. w. a. tj. w kwocie po 10.520 zł. w. a.

§. 2.

Termin płatności powyższych zasiłków z funduszu krajowego i państwowego funduszu melioracyjnego oznaczonym zostanie osobną umową, mającą się zawrzeć między Wydziałem krajowym a administracją państwa, w każdym zaś wypadku zasiłki te dopiero wówczas mają być wypłacone, skoro spółka wodna wypełni w zupełności swe zobowiązania.

§. 3.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom rolnictwa, skarbu i spraw wewnętrznych.
